

aer

Arbetsmarknads-
ekonomiska
rådet

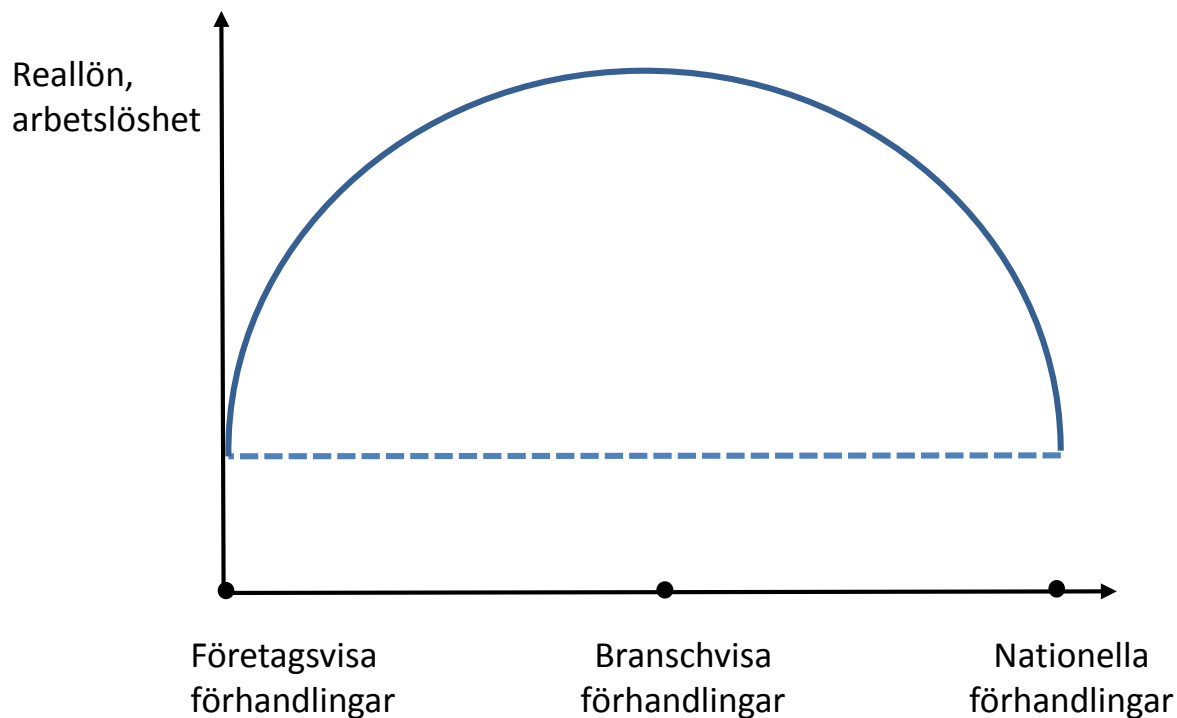
Svensk lönebildning: dåtid, nuläge och framtid

Lars Calmfors

Jusek

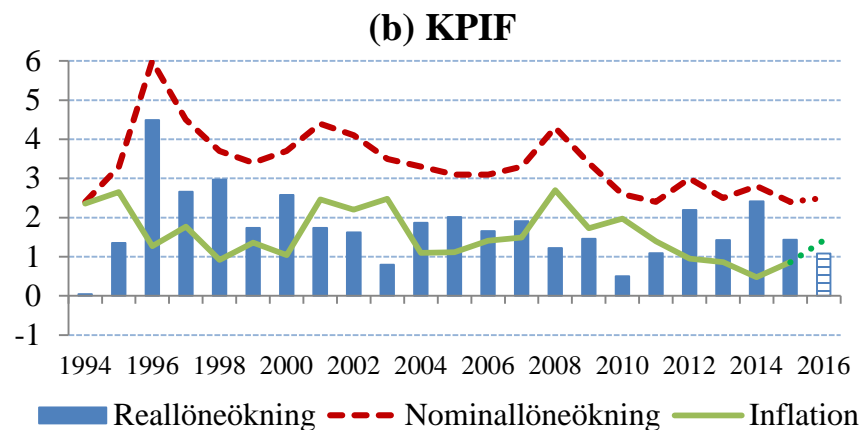
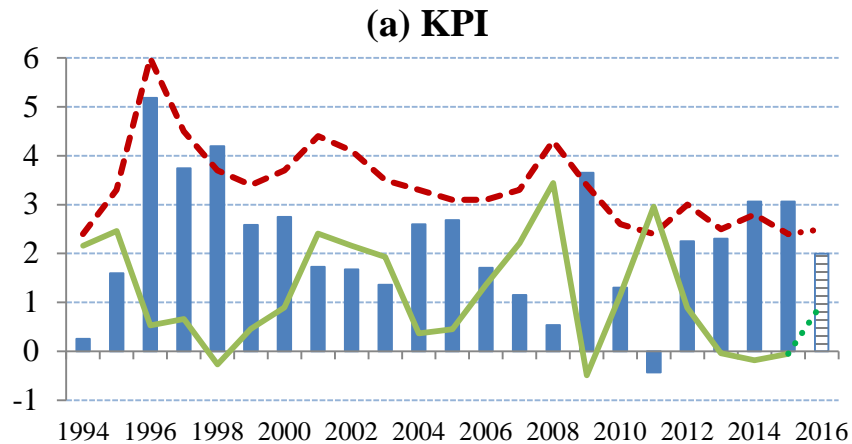
12/5-2017

Calmfors-Driffill-kurvan

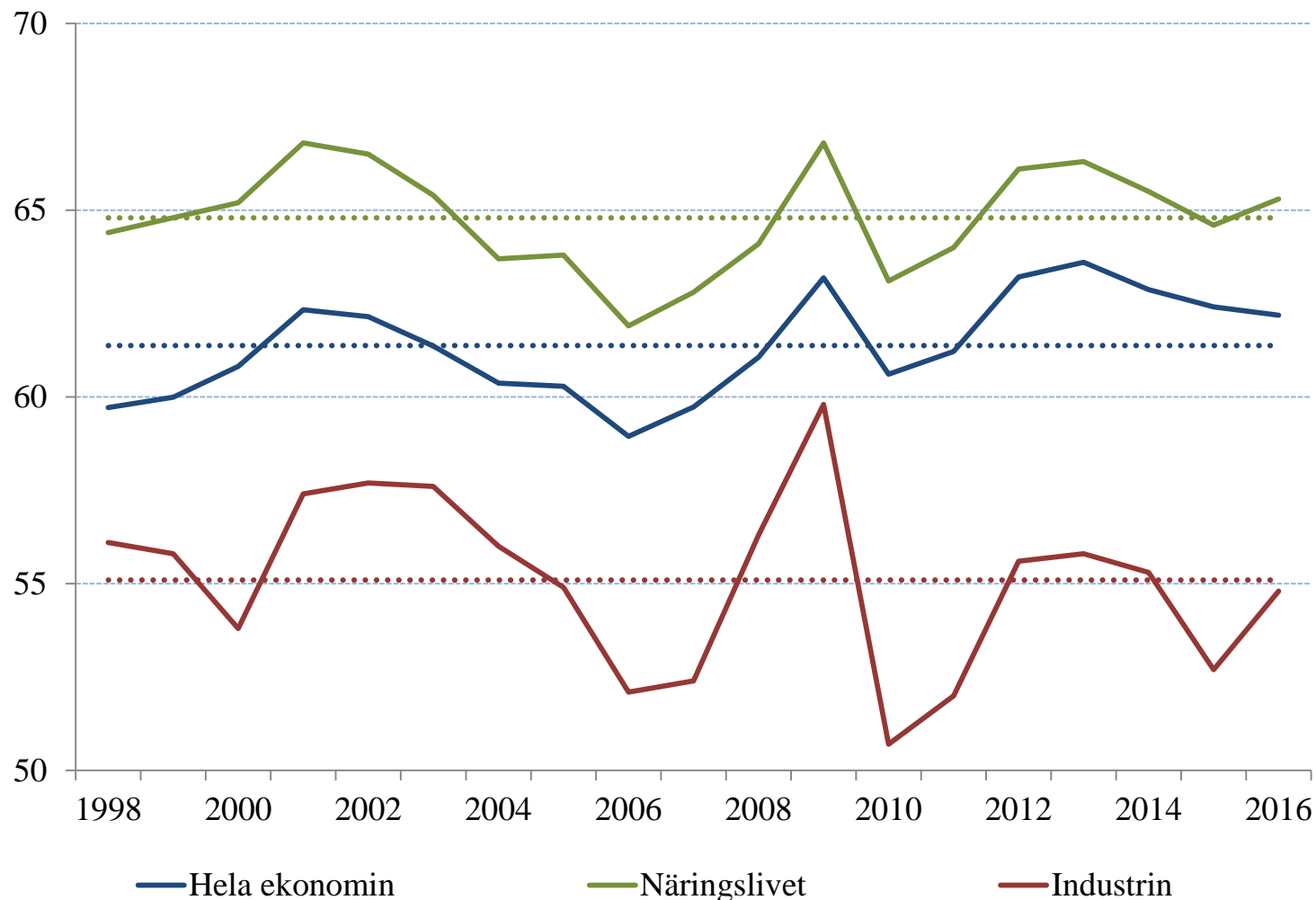

Kurvan visar vilken lönenivå som, allt annat lika, blir utfallet av förhandlingar om kollektivavtal beroende på om dessa är företagsvisa, sker på branschnivå eller bedrivs samordnat för hela ekonomin.

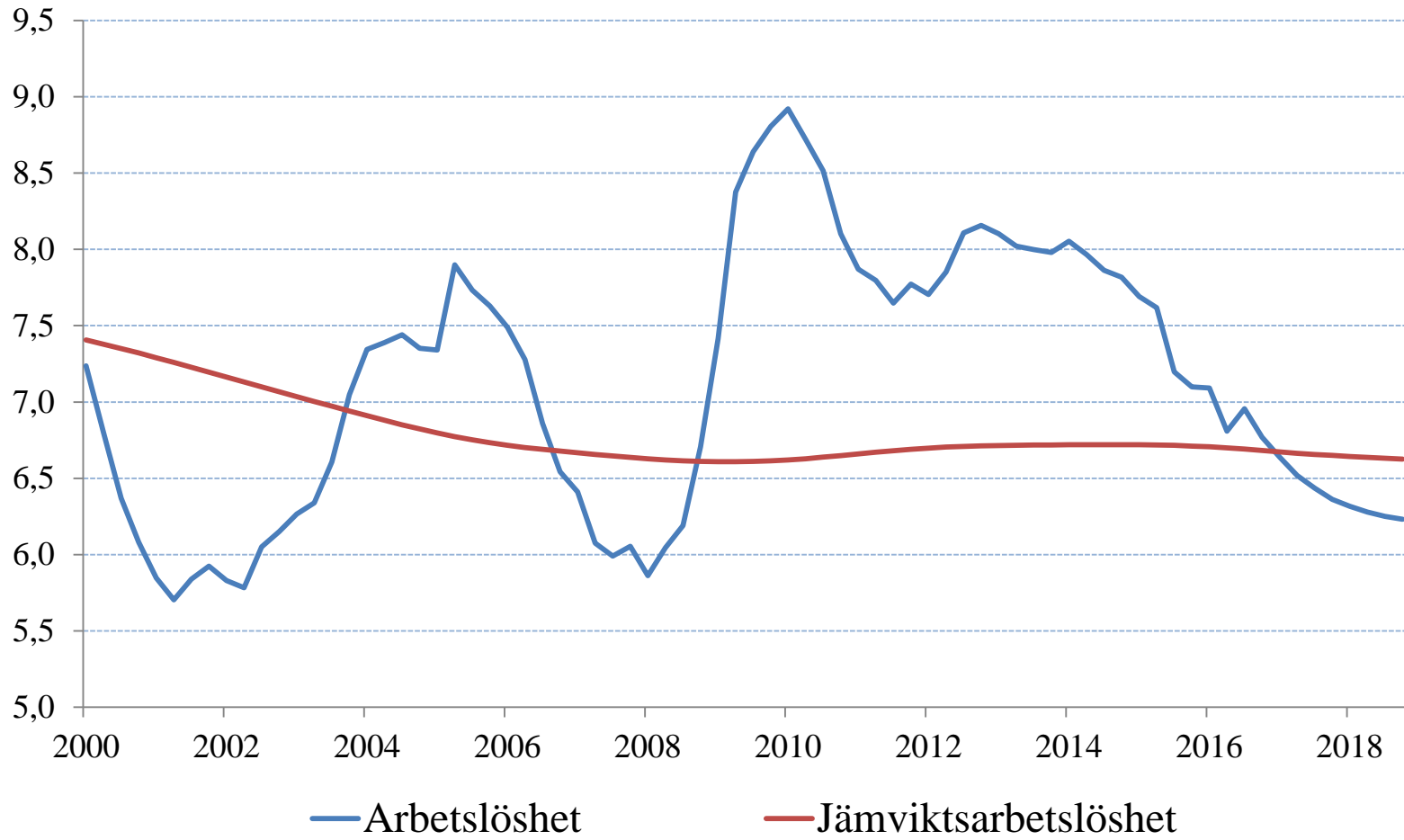
Nominell löneökning, inflation och reallöneförändring, procent

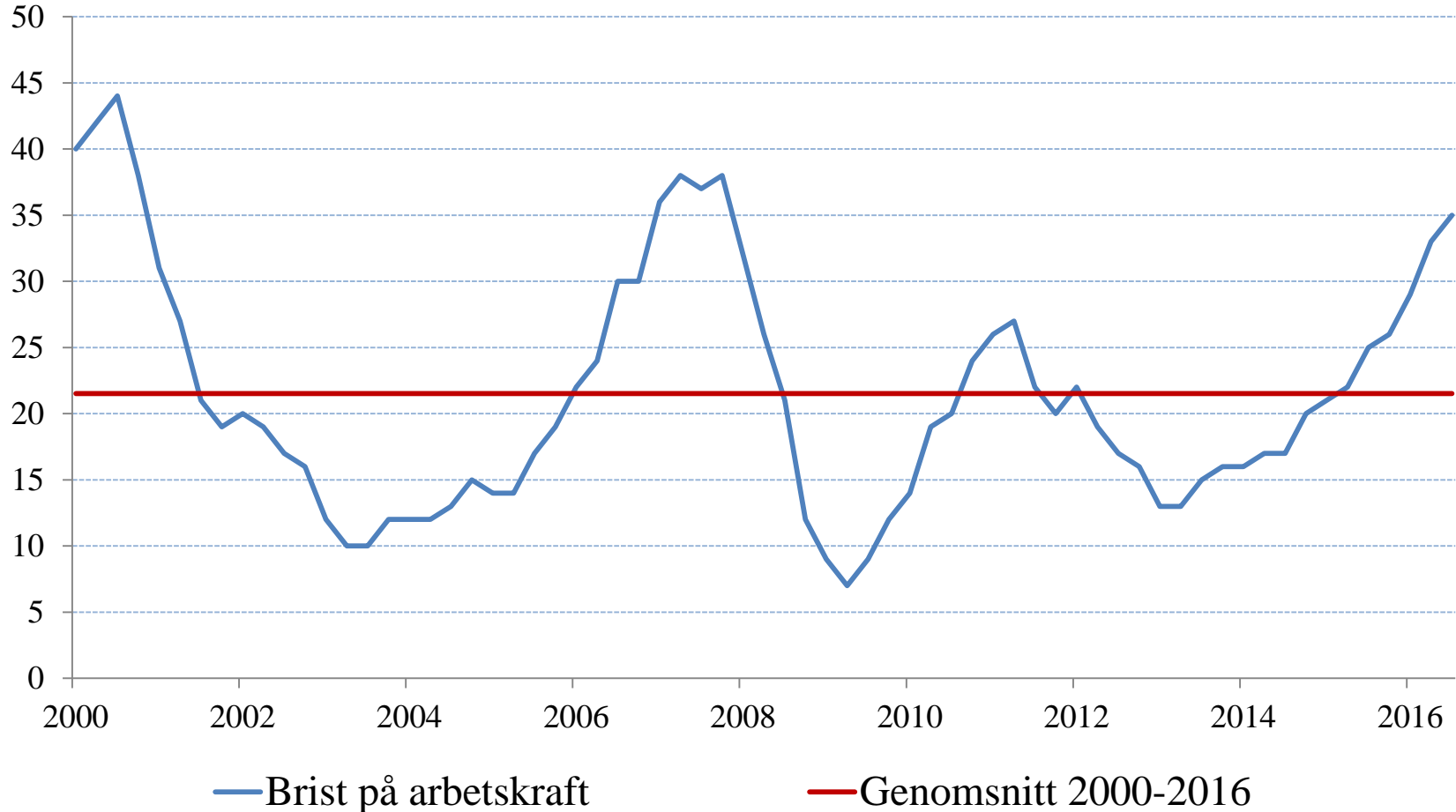
2.4 Lönekostnadsandel i hela ekonomin, näringslivet och industrin, procent av förädlingsvärdet till faktorpris

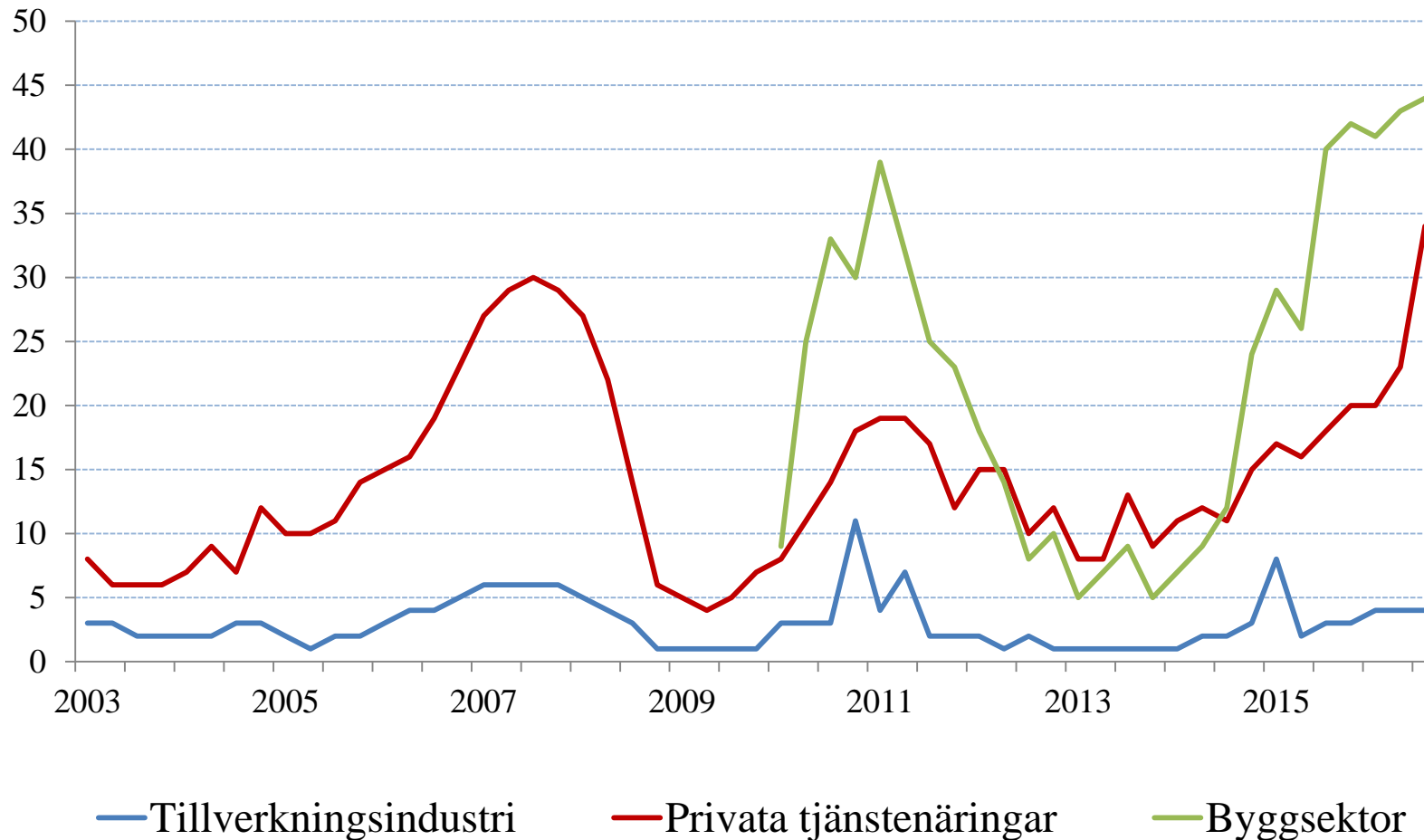
Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet, procent av arbetskraften

Brist på arbetskraft i näringslivet, procent

Främsta hindret för expansion av verksamheten är brist på arbetskraft, procent

Starkare inhemsk efterfrågan än exportefterfrågan

- Inte bara kortsiktigt konjunkturfenomen
- Också långsiktig strukturell utveckling
 - stora överskott i bytesbalansen sedan 1990-talet
 - större sparande än investeringar
 - osannolikt att vi i all framtid ska fortsätta ackumulera finansiella nettofordringar på omvärlden
 - lägre sparande och högre efterfrågan på välfärdstjänster till följd av åldrande befolkning
 - stort behov av investeringar i bostäder och infrastruktur
- **Större utrymme för löneökningar** i hemmamarknadssektorn än i den internationellt konkurrensutsatta sektorn

Industrins märkessättning

Lågt industrimärke styrande för hela ekonomin

- Bra för sysselsättningen **om**:
 - tillräckligt utbud av arbetskraft till hemmamarknadssektorerna
 - fungerande utbildnings- och omskolningsinsatser
 - omorganisation av produktion och lönebildning med fler enkla låglönejobb

Industrimärke som tar större hänsyn till läget i andra sektorer

- **Om** otillräckligt utbud av arbetskraft till hemmamarknadssektorerna
- Annars kronisk arbetskraftsbrist
- Ineffektiv allokering av arbetskraften
- Ombalansering av ekonomin där hemmamarknadssektorn växer och den internationellt konkurrensutsatta sektorn krymper

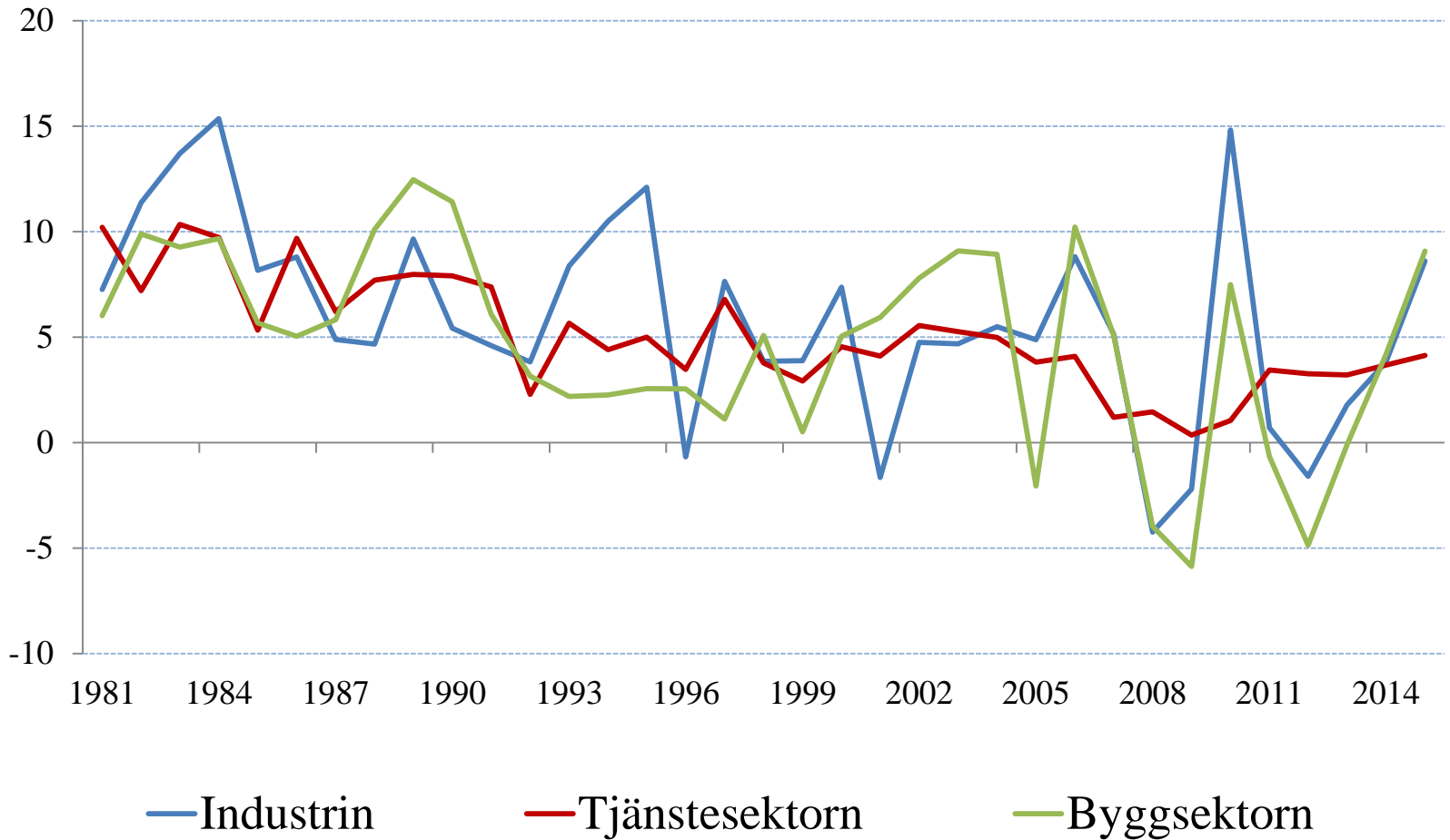
Produktivitetsförändring, förädlingsvärdeprisförändring och utrymme för lönekostnadsökningar i olika sektorer, genomsnitt per år, procent

Produktivitetsförändring			
	Industri	Tjänstesektor	Byggsektor
1981-1997	3,7	1,3	1,6
1998-2015	4,1	1,9	-0,7

Förädlingsvärdeprisförändring			
	Industri	Tjänstesektor	Byggsektor
1981-1997	4,3	5,6	4,6
1998-2015	-0,3	1,5	4,0

Utrymme			
	Industri	Tjänstesektor	Byggsektor
1981-1997	8,0	6,9	6,2
1998-2015	3,8	3,4	3,4

Utrymme, procent

Industrimärkets framtid

- Över tiden allt mindre samvariation mellan utrymmet för löneökningar (pris- plus produktivitetsökning) i industrin och den privata tjänstesektorn
 - korrelation 1995-2004: 0,58
 - korrelation 2005-2015: 0,16
- I ett läge med långvarig arbetskraftsbrist i hemmamarknadssektorerna kan ett lågt industrimärke leda till gradvis ökande spänningar
 - risk att den nuvarande samordningen till slut kollapsar
- Ska fler sektorer släppas in i märkessättningen?
 - det stämmer inte att alla sektorer numera är starkt internationellt konkurrensutsatta
 - det räcker inte med större hänsynstagande bara till direkt internationellt konkurrensutsatta tjänstesektorer och industrinära tjänster

2.7 Tjänstebranscher som är utsatta för direkt internationell konkurrens

	Koder i data över utrymmet	Andel av näringslivets förädlingsvärde 2014	Utrikeshandelskvot
<i>Utrikeshandelskvot > 0,45</i>			
Sjötransport H50	H50	0,3	0,95
Lufttransport H51	H51	0,2	0,69
Uthyrning och leasing N77	N77	0,8	0,55
<i>Utrikeshandelskvot > 0,20</i>			
Handel G45-G47	G45-G47	14,6	0,29
Magasinering och stödtjänster till transport H52	H52-H53	2,1	0,21
Förlagstjänster J58	J58	1,2	0,23
Dataprogrammerings-, konsult- och infotjänster J62-J63	J62-J63	4,1	0,40
Juridiska och ekonomiska konsulttjänster M69-M70	M69-M70	3,5	0,42
Arkitekt- och tekniska tjänster M71	Branscher	3,2	0,29
Forskning och utveckling M72	M71-M72	3,2	0,27
Reklam och marknadsföring M73	M73-M75	1,4	0,30
Design, foto och övriga tjänster M74-M75	M73-M75	1,4	0,31
Resetjänster N79			0,36

2.9 Industrinära tjänster

Industrinära tjänster	Koder i data över utrymmet	Andel av näringslivets förädlingsvärde 2014	Andel av bruttoproduktionen som är input till industrin.
Landtransport H49	H49	3,3	11,3
Magasinering och stödtjänster till transport H52	H52-H53	2,1	19,3
Förlagstjänster J58	J58	1,2	9,1
Finansiella stödtjänster K66	K66	0,3	31,6
Juridiska och ekonomiska konsulttjänster M69-M70	M69-M70	3,5	15,4
Arkitekt- och tekniska tjänster M71	M71-M72	3,2	9,9
Reklam och marknadsföring M73	M73-M75	1,4	18,6
Design, foto och övriga tjänster M74-M75	M73-M75	3,8	14,4
Arbetsförmedling och bemanning N78	N78-N82	3,8	20,8
Bevakning, fastighetstjänster och andra företagstjänster N80-N82	N78-N82	NA	14,5
Reparation av datorer, hushållsartiklar och personliga artiklar S95	NA	3,4	19,4

2.8 Korrelationer mellan utrymmena i industrin och i direkt internationellt konkurrensutsatta respektive hemmamarknadsinriktade tjänstesektorer

	1981-2004	2005-2014	Förändring mellan 1981-2004 och 2005-2014
Direkt internationellt konkurrensutsatta tjänstesektorer	0,64	0,70	0,06
Hemmamarknadsinriktade tjänstesektorer	0,29	-0,68	-0,97

2.10 Korrelationer mellan utrymmena i industrin och industrinära respektive icke industrinära tjänster sektorer

	1981-2004	2005-2014	Förändring mellan 1981-2004 och 2005-2014
Industrinära tjänster	0,28	0,42	0,14
Icke industrinära tjänster	0,56	-0,20	-0,76

2.11 Utrymmet i olika sektorer, genomsnitt per år, procent

	Industrin	Tjänster utsatta för direkt internationell konkurrens	Industrinära tjänster
1981-2004	6,8	6,5	6,2
2005-2014	3,2	2,8	2,8

Lägre avtal i industrin än i andra sektorer?

- Det skulle gå på tvärs mot den tidigare utvecklingen
- Spridningen i avtalade löneökningar mellan olika sektorer har minskat över tiden
- Men inte otänkbart med stora bestående skillnader i förutsättningarna mellan olika sektorer
 - Kan industrin fortsätta att bestämma de **genomsnittliga löneökningarna** i ekonomin?
 - Eller bryter samordningen samman?
 - Går det att få samförstånd om relativlöneförändringar mellan sektorer?

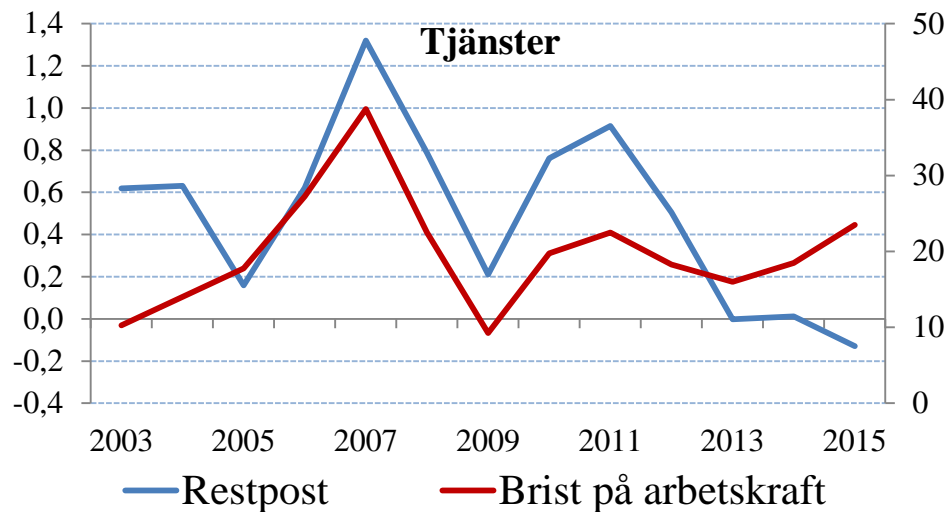
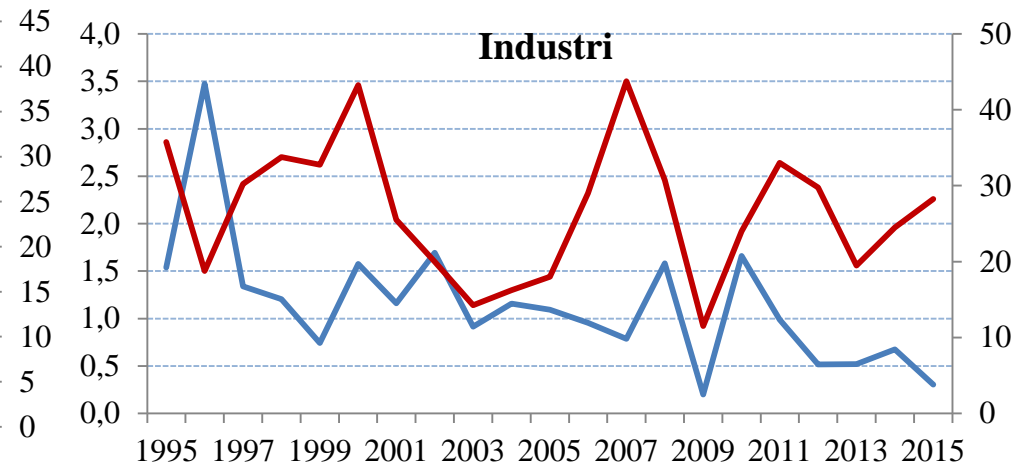
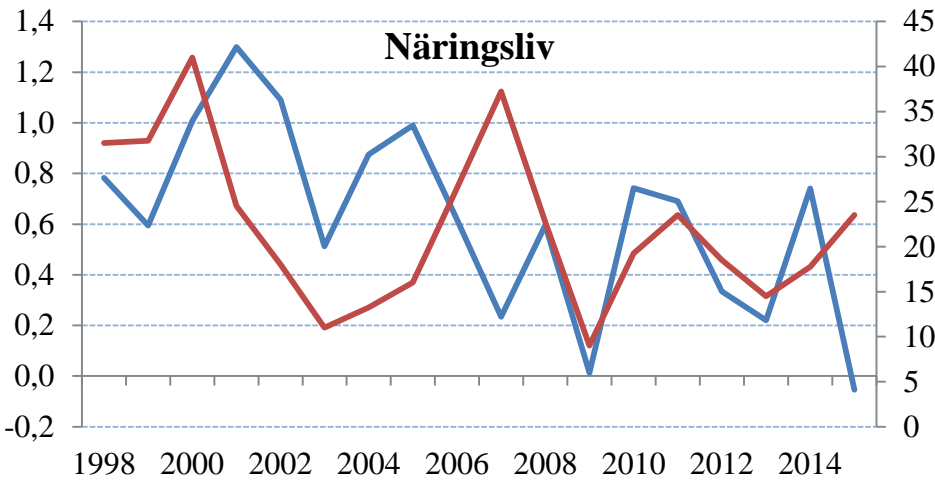
Genomsnittlig årlig spridning i avtalade löneökningar mellan olika områden, per avtalsperiod

	Hela ekonomin	Näringslivet	Arbetare, näringslivet	Tjänstemän, näringslivet
2007-2009	0,69	0,95	0,57	1,22
2010-2011	0,42	0,47	0,44	0,31
2012	0,39	0,45	0,44	0,38
2013-april 2015	0,22	0,30	0,17	0,37

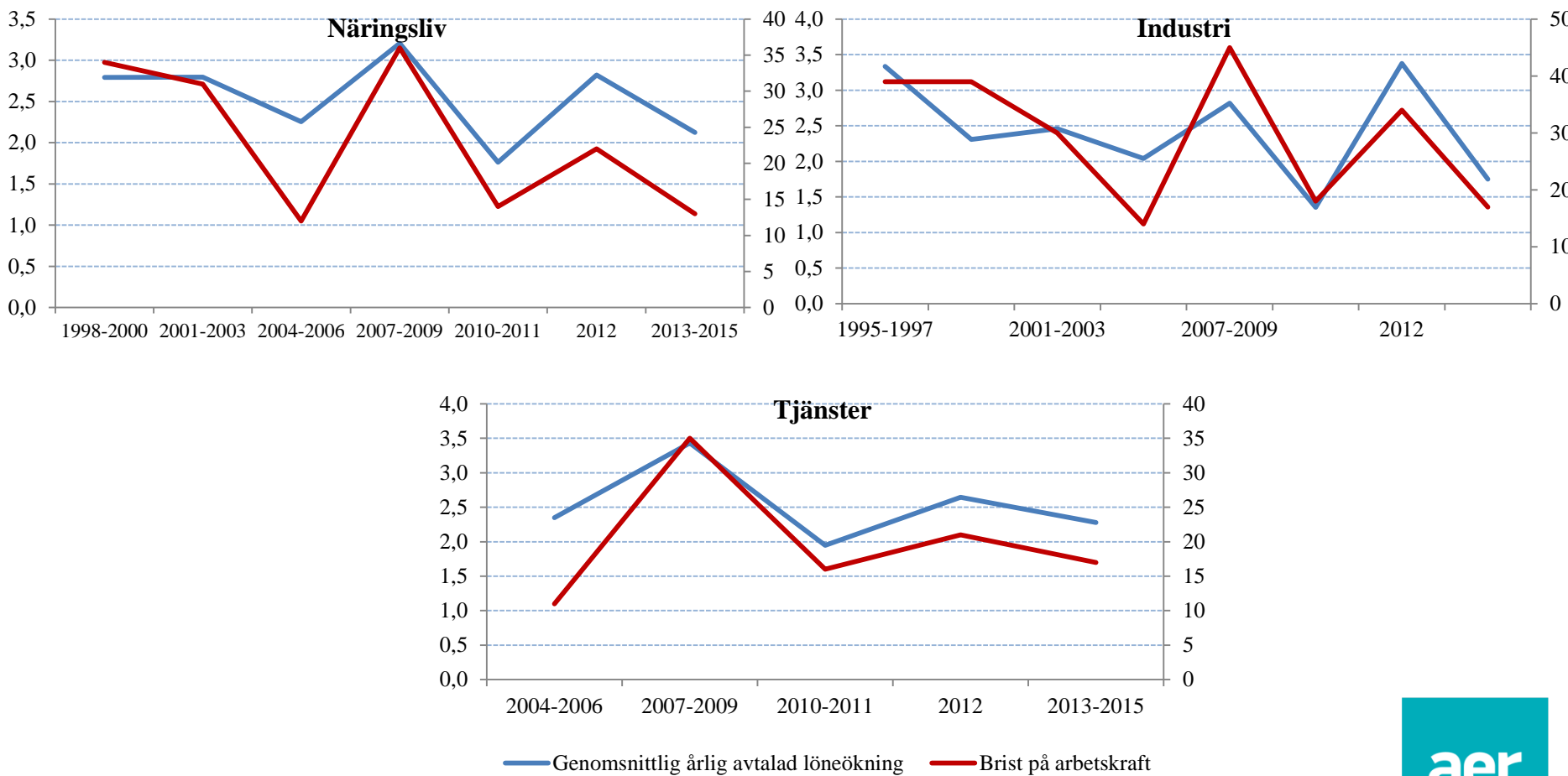
Lägre avtalade löneökningar ger lägre totala löneökningar

- Löneglidningen samvarierar med bristen på arbetskraft
 - men inte så starka effekter
- Löneglidningen har över tiden minskat som andel av de totala löneökningarna
- Lägre avtalade löneökningar ger högre löneglidning
 - men bara partiell “kompensation”

Restpost och brist på arbetskraft under olika år, procent

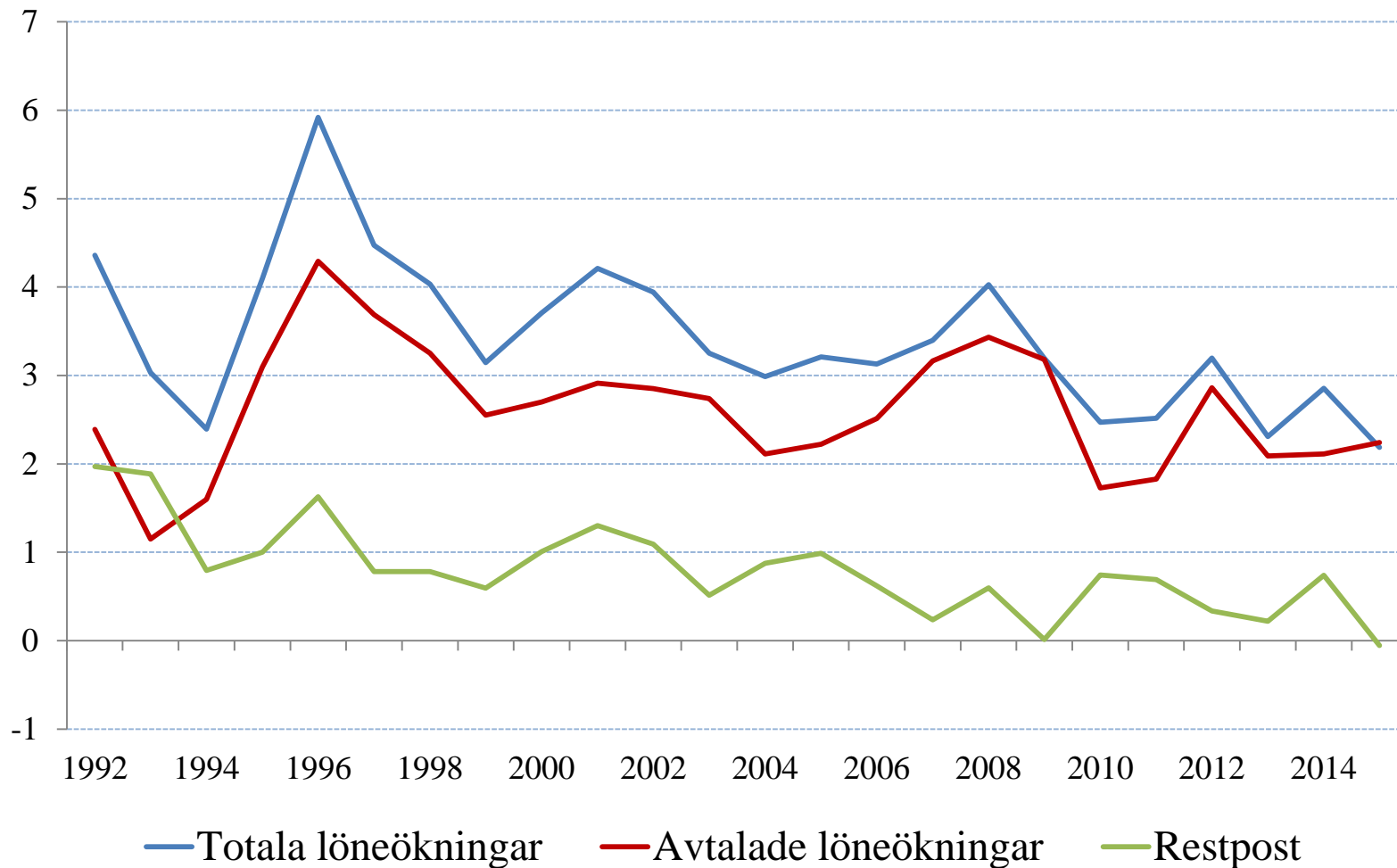
Avtalade löneökningar och brist på arbetskraft under olika avtalsperioder, procent

Regressionser för att förklara restposten (löneökningar utöver avtal) i industrin och näringslivet

	(1)	(2)
	Industri	Näringsliv
Brist på arbetskraft	0,021**	0,016***
	-0,008	-0,005
Vinstandel	-0,011	-0,026
	-0,036	-0,035
Inflation (tidsförskjuten ett kvartal)	0,325***	0,201***
	-0,006	-0,064
Avtalade löneökningar	-0,259***	-0,300***
	-0,009	-0,07
Konstant	1,046	1,831
	-1,606	-1,431
Antal observationer	70	70
Determinationskoefficient	0,315	0,234

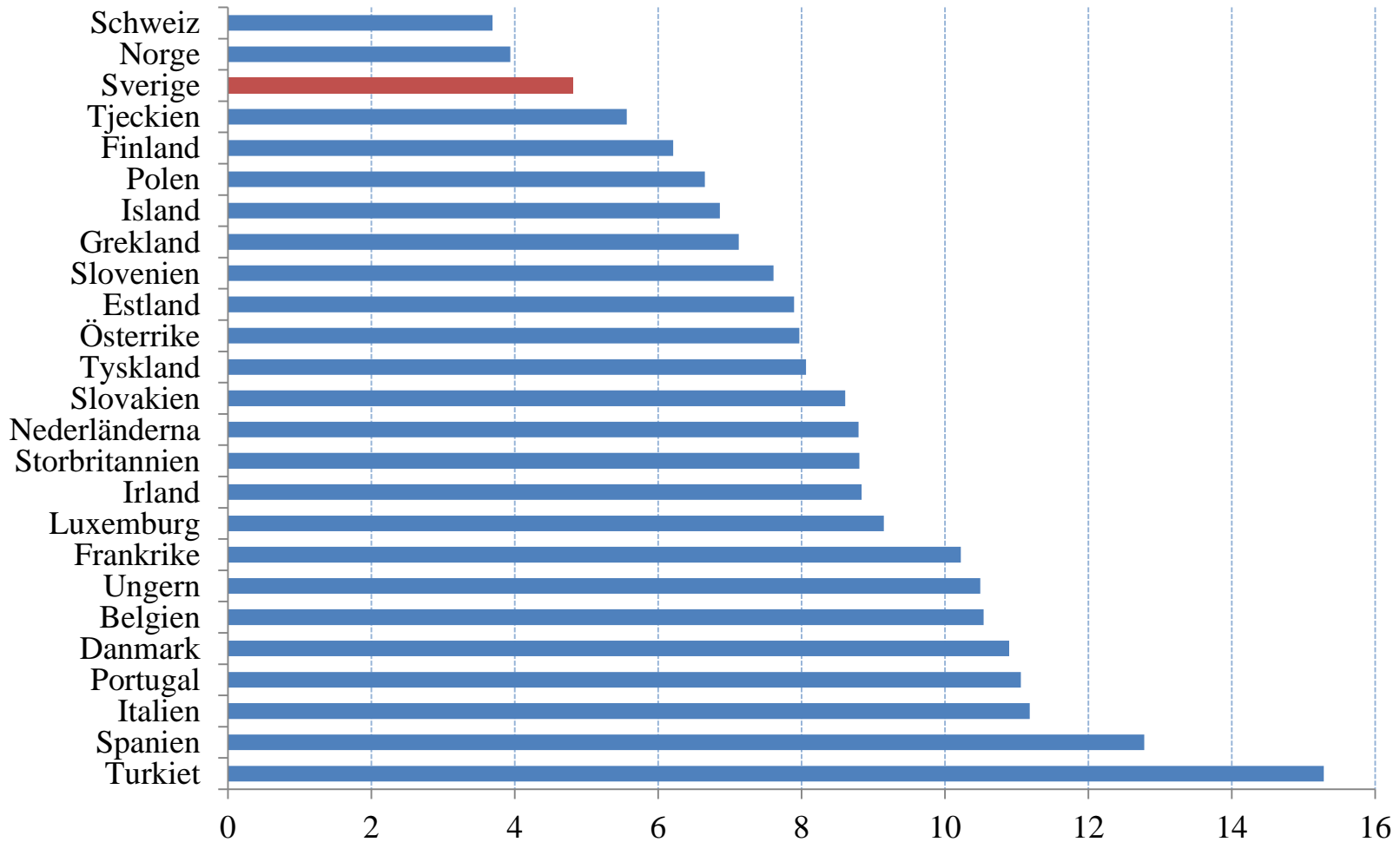
Totala löneökningar, avtalade löneökningar och restposten i näringslivet, procent

Varför vill inte parterna diskutera märkessättningen?

- Instabil jämvikt där intellektuell diskussion kan öppna upp för “kaos” om det inte finns något system att sätta i stället?
- Egenintresse från industrins sida?
- Industriromantik och merkantilism?

Andel anställda i yrken med inga eller låga utbildningskrav, 2015

Lönespridningen i olika OECD-länder, 2014

	Decil 5/Decil 1	Decil 9/Decil 1
Sverige	1,36	2,28
Belgien	1,39	2,46
Danmark	1,45	2,56
Finland	1,46	2,57
Frankrike	1,49	2,98
Italien	1,50	2,17
Norge	1,62	2,42
Nederländerna	1,66	2,94
OECD	1,70	3,46
Österrike	1,72	3,33
Storbritannien	1,80	3,56
Tyskland	1,87	3,41
Polen	1,92	4,03
Estland	2,08	4,40
USA	2,09	5,01

Arbetsmarknadsekonomiska rådets förslag om nya enkla jobb

2016

- Temporära ingångsjobb med låga ingångslöner
- Minskar risken för att anställda permanent ska fastna med låga löner
- Men sysselsättningseffekterna begränsas
- Lägre sociala avgifter och extra jobbskatteavdrag

2017

- Permanenta enkla jobb med låga minimilöner
- Större risk för att anställda permanent ska fastna med låga löner
- Men större sysselsättningseffekter
- Mycket generösa studiestöd till *individerna*

Vad händer med lönerna för dem som redan har jobb?

- Ingen direkt forskning om detta
- Men forskning om effekterna av lågkvalificerad invandring
 - lönerna på de jobb invandrarna kommer in på faller
 - men samtidigt ökar lönerna för inrikes födda
 - de flyttar över till mer kvalificerade jobb
 - den invandrade arbetskraften utgör ett **komplement** till den tidigare arbetskraften
- Annan forskning kommer till andra resultat
- Men i varje fall inte självklart att andra löner faller

Svenska exempel

Plåt- och ventföretagen

- Utbildade plåtslagare: minimilön på 24-25 000 kr
- Enkla uppgifter som materialtransport, enklare montering, städning skulle kunna utföras av annan yrkeskategori
- Komplement
- Kräver lägre löner

Vår enätundersökning

- Anställningar på enkla jobb som betalas med 14-15 000 kr
- 1/3 av de svarande företagen
- Olika avlastningsfunktioner
- Det verkar finnas en potentiell efterfrågan vid lägre löner

Potentiella invändningar

- Jobben tas av EU-migranter
 - bostadsbristen utgör ett hinder
 - enkla jobb kan utformas som ett **arbetsmarknadsprogram**
 - avtal och statlig reglering
 - men måste göras enklare än YA-jobben
- Risk för ny underklass av lågbetalda invandrare
 - generösa utbildningsmöjligheter direkt till individerna
 - involvera inte arbetsgivarna
 - använd skatte- och bidragssystemet för att minska spridningen i **disponibla inkomster**

LOs förslag om utbildningsjobb

- Personer 25-40 år med grundskola men ofullständigt gymnasium
 - lägre lönekostnader/löner
 - temporära avtal
 - kombination med utbildning
 - arbetsgivarna involveras inte
 - generösa studiestöd till individerna
- Problem
 - utbildningsobligatorium
 - äldre och mer lågutbildade omfattas inte
 - skolplikt för personer under 45 år utan fullständig grundskola

Låsning mellan LO och Svenskt Näringsliv

- LO vill förhandla centralt
- Svenskt Näringsliv vill förhandla på branschnivå (eller ha lagstiftning om ny anställningsform)
- Svårt förstå varför det är så svårt